

Vávra, Miloš

Lengyelské opevnění v Topolu a poznámky k mladoneolitickým kruhovým areálům

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1985, vol. 34, iss. E30, pp. 73-80

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109748>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MILOŠ VÁVRA

LENGYELSKÉ OPEVNĚNÍ V TOPOLU A POZNÁMKY K MLADONEOLITICKÝM KRUHOVÝM AREÁLŮM

V posledních letech značně zintenzivnila prospekční a terénní výzkumná činnost, která výrazně obohacuje v celé střední Evropě poznatky o neolitu a zvláště pak o lengyelském kulturním okruhu. Jedním z jeho nově objevovaných a jak se jeví příznačných rysů jsou kruhovitě areály vymezené příkopy se čtyřmi vchody a systémem palisád. Lengyelského původu a mlado neolitického stáří jsou takové stavby na jihozápadním Slovensku (Svodín, Bučany), na Moravě v Těšeticích a Bulharech a poté obdobná stavební díla se vyskytují v Rakousku a Maďarsku. Ze sousedních oblastí silně ovlivněných civilizační úrovní vycházející z centrálního lengyelského území uveďme českou kotlinu a jižní Německo (Porýní a Bavorsko). Také v Čechách narůstá neustále počet analogických a zkoumaných areálů — Vochoy, Tuchoraz, Bylany (Pavlu 1982; Faltysová—Marek 1983), Lochenice (Zeman 1982) a Holohlavy (Kalferst 1984). Obdobně je tomu v Bavorsku (Christlein—Schmotz 1979). Tyto stavby sice náležejí do stejného časového období charakterizovaného starší polychromní lengyelskou keramikou, avšak jejich kulturní zařazení je odlišné, neboť příslušely domácímu kulturnímu okruhu s vypíchanou keramikou na úrovni jejího mladého stupně (Zápotocká 1983, 476, 484).

V otázce inspirátora tohoto, jak se nyní ukazuje, značně rozšířeného znaku mlado neolitické civilizace ve střední Evropě pravděpodobně nebude sporu. V našich podmínkách je jim lid s lengyelskou keramikou a existence rotundovitých areálů je dalším svědectvím hlubokého ideového ovlivnění místní populace v procesu postupné symbiózy dvou původně v hmotné kultuře odlišných skupin obyvatelstva.

Při podchycování účelu ploch vymezených kruhovými příkopy je dosud hodně nevyřešených otázek. Nejlépe plošně prozkoumaný kruhovitý areál v Těšeticích, jeho topografická situace v terénu i v rámci sídliště, nálezy v příkopu a v okolí podporují hypotézu o nadstavbových společensko-kulturních praktikách (Podborský 1976, 181—182), které si vyžádaly výstavbu tohoto objektu, a o značné úrovni sociální organizace tehdejší lidské společnosti.

Proti představě o primárním obranném účelu rotundovitých areálů především svědčí jejich umístění v terénu, neboť jsou pravidelně nalézány na opakujících se téměř standardních polohách, na mírně k východu či k jihovýchodu

du skloněných svazích. Je tomu tak například ve Vochově, Bylanech, Lochenicích, Holohlavech, Těšeticích a v Kamegg (Podborský 1970, 237; Windl 1982, 31). Chybí lokalizace ve strategicky výhodnější terénní situaci na vrcholech návrší. Je tedy pravděpodobné, že jejich umístění bylo cílevědomě vybíráno k zabezpečení určitých funkcí, jejichž smysl a účel pro stavebníky v plné šíři prozatím neznáme. Obdobným argumentem vylučujícím převážně obranný charakter je opakující se systém čtyř protilehlých pravidelně orientovaných vchodů nebo náznak navršení vytěženého materiálu o značné kubatuře z příkopu na vnější stranu, pozorovaný v Bylanech (Zápotocká 1983, 483). Dalším dokladem pro jinou než obrannou funkci mohou být zvláště v těšeticím příkladě zachycené početné zlomky antropomorfních plastik.

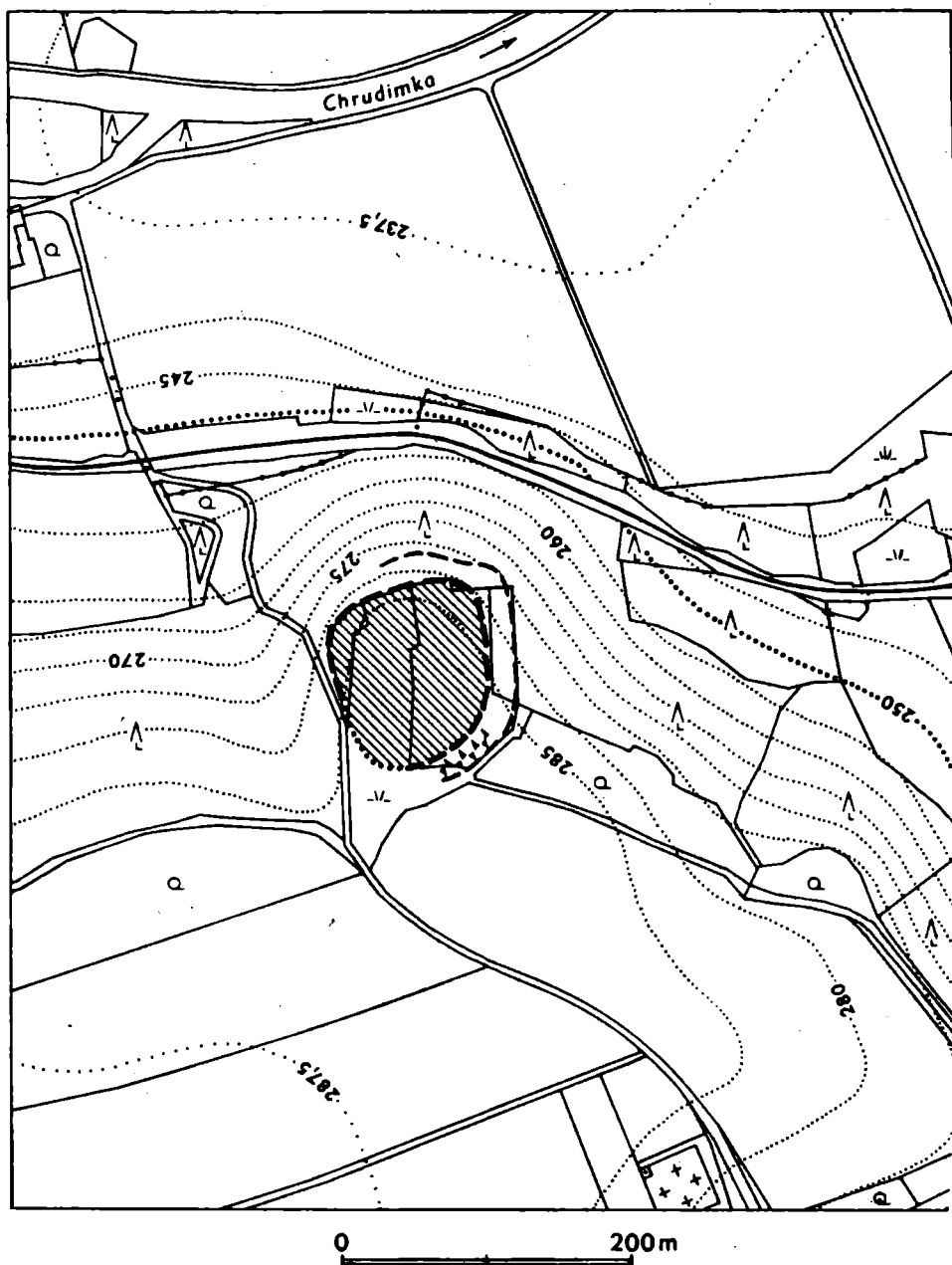
Stále častější kruhovitě plochy ohraničené příkopy jsou proto dnes většinou vysvětlovány jako sociálně-kulturní a organizační střediska s astronomicko-kalendářní funkcí (Podborský 1976, 181; Zápotocká 1983, 482). V této souvislosti nemůžeme opomenout ani skutečnost, že jsou nalézána na tradičních neolitických lokalitách původně osídlených lidem s lineární keramikou. Jde tedy o polohy sice s přetřžitou, ale přesto určitou sídelně geografickou kontinuitou způsobenou závislostí na zemědělsky výhodných půdách. Jak se jeví na Královéhradecku byly součástí nepříliš rozsáhlého území — sídelních areálů, když vzdálenost mezi dvěma rondely je přibližně 3,2 km (Lochenice—Holohlavy). Dosud je jejich výskyt omezen na mladý neolit v období staršího stupně lengyelské kultury na JZ Slovensku, starších fází kultury s MMK na jižní Moravě a mladého stupně kultury s vypíchanou keramikou v Čechách.

Ve stejném období na Moravě dochází k ojedinělému osidlování výšinných ploch (Znojmo—Hradiště; Podborský—Vildomec 1972, 142) a v Čechách byl tento pozvolný trend pozorován již koncem vývoje kultury s lineární keramikou (Praha—Šárka, Mužský). Pokračoval poté v kultuře s vypíchanou keramikou (Praha—Střešovice, Praha—Hradčanské náměstí, Vinoř, Kouřim). O jejich opevnění z této doby doposud chybí doklady. V odlišných podmínkách, na rovinném sídlišti v Bylanech u Kutné Hory, byl sledován lineární úsek mohutné palisády s vchodem. Je považován za část ohrady a datován do mladého stupně kultury s vypíchanou keramikou (Soudský 1966, 69—71).

S častějším vyhledáváním výšinných poloh a jejich případným opevňováním se poté setkáváme až v mladém stupni MMK na Moravě (Kramolín, Výrovce, Oslavany, Vážany) a v Čechách (Topol, Časlavský Hrádek, Praha—Střešovice). Posledně uváděné české výšinné sídliště představuje určitou výjimku, neboť je z této trojice nejmladší (Lüning 1976, tab. 48—53). Datujeme jej do IIb fáze MMK a byly na něm zjištěny nálezy vypíchané keramiky. Další dvě sídliště nebyla v průběhu neolitu osídlena.

V roce 1977 byl zahájen výzkum pravěkého hradiště v Topolu (okr. Chrudim) ve východních Čechách. Po původní zjišťovací sondě zaměřené na ověření stáří výšinné lokality „Na hradě“ (Vokolek—Sigl 1978) se v dalších letech přistoupilo k rozsáhlému odkryvu, který byl v roce 1983 dočasně přerušen. Zatím bylo ve 14 sondách skryto a prozkoumáno 1 171 m².

Topolské sídliště je situováno na táhlém zhruba 2 km dlouhém návrší mezi Chrudimí a Topolem, nad údolní nivou řeky Chrudimky, která je obtéká podél západního a severního úpatí. Z temene návrší při jeho SV okraji vystupuje severním směrem zhruba polokruhovitá plošina ze tří stran vymezená strmými zalesněnými stráněmi s plochou větší než 1 ha (125 × 115 m). Šíje spojující ná-

Obr. 1. Topol — „Na hradě“ (okr. Chrudim). Přibližná rozloha lengyelského a halštatského hraděště. U JV okraje vnitřní plochy zůstala zachována část valu a vnějšího příkopu.

vrší s vlastním hradištěm byla přehrazena dodnes v JV části zřetelným obloukovitým příkopem a za ním umístěným valem (obr. 1). Zachované pozůstatky opevnění, spálené trámy v prostoru hradby a pravděpodobně hojně zvláště keramické nálezy, bohužel zachráněné při občasně těžbě šterkopísku jen v minimálním množství ze zničené západní poloviny hradiště, kde býval obecní písník, pak daly vznik místnímu názvu „Na hradě“.

Viditelné pozůstatky opevnění náležejí hradišti slezskoplatěnické kultury a jeho výzkum prováděl V. Vokolek z KMVČ v Hradci Králové (Vokolek—Sigl 1982). Již v první sondě protínající val byla pod destrukcí halštatské hradby zachycena vrstva s lengyelskými nálezy a na problematiku toho staršího nálezového horizontu se poté soustředila sondáž ARÚ ČSAV Praha a výzkum byl prováděn společně (Vávra 1978; týž 1980; Vávra—Volek 1984a).

Ve vnitřním prostoru hradiště byla plošným odkryvem podchycena složitá situace dokládající hustou zástavbu v obou hlavních obdobích existence hradiště, ale bližší vyčlenění a datování případných půdorysů kúlových staveb si vyžádá delšího zpracování. Nepravděpodobně seskupené kúlové jamky jsou zde nejpočetnější a je mezi nimi doložena minimálně dvojnásobná superpozice jen částečně sledovatelných půdorysů (Vávra 1980). Rozsah skrývané plochy byl navíc omezován vzrostlým třešňovým sadem.

Stratigraficky podepřený obraz o dvojitým osídlení poskytl průzkum opevnění v jižní a jihovýchodní části lokality, kam byly umístěny čtyři ručně skrývané sondy (1/77, 9A/81 — 83, 11/82, 14/83). Po odstranění destrukce a zachované báze slezskoplatěnické hradby (oddělené tenkou uhlíkovitou vrstvičkou z doby jejího navršování) sahala až na podloží přibližně 40 cm mocná světlá nevyrazně zahliněná jemně písčité vrstva (tab. XVII, XIX). Byla podchycena ve všech zmíněných sondách valem a v přilehlém vnitřním prostoru. Obsahovala četné zlomky lengyelské keramiky a štípaných i broušených nástrojů. Výraznou odchylku v této situaci jsme mohli sledovat pouze v sondě 14. V nadložní vrstvě z jemného světlého písku bylo nalezeno velké množství říčních valounů vytvářejících až 4 m široký pás překrytý mladší halštatskou hradbou, rovnoběžný s jejím průběhem a příkopem a spolehlivě datovaný do lengyelského období (tab. XVIII:1). Ve dvou sondách, které protnulý větší část valu (sondy 11, 14), byl nakonec na úrovni šterkopisčitého podloží zachycen žlab po palisádě, který svědčí o nejstarším lengyelském opevnění zdejší výšinné polohy (obj. 474, 514; tab. XVII, XIX, XX). Opět je umístěn souběžně s dnešním příkopem, leží pod tělesem mohutného a širokého slezskoplatěnického valu a pod světlou spodní lengyelskou vrstvou. Šíře palisády se pohybuje na povrchu podloží mezi 50—70 cm a její hloubka od stejné hladiny dosahuje 85 cm. V sondě 14 byla nakonec zjištěna část úzkého a mělčího žlabku o šíři 30 cm vyhloubeného kolmo na průběh palisády a směřujícího do vnitřní opevněné plochy (tab. XIX:2, XX:1). Průběh palisády a jejího zalomeného ramene, zasahujícího do dosud neprozkoumaného prostoru, bude nutně sledovat dalším výzkumem v sousedství sondy.

Interpretujeme-li dosavadní výsledky topolské sondáže, vyplývá z nich reálný předpoklad existence dvou nesoučasných fortifikačních technik a stavebních fází lengyelského opevnění. Starší z nich představuje zhruba obloukovitě probíhající palisáda, která na nejpřístupnější jižní straně vymezila rozsah výšinného sídliště, jenž se již později nezměnil. Výskyt bočního ramene palisády zhruba ve střední části kúlové hradby, která přepažuje plochou terénní šíji,

pak naznačuje možnost budoucího vysledování celého vstupního prostoru.

Pro mladší fázi lengyelského opevnění, která jak předpokládáme sestávala ze sypané hradby a pravděpodobného příkopu, svědčí vertikálně stratigrafická pozorování. Tmavá výplň palisády totiž nezasahovala do nadložní světlé lengyelské vrstvy, která překrývá palisádu a je právě v jejím okolí nejmocnější. Směrem dovnitř hradistiště pak ve všech sondách zřetelně slábla (Vokolek 1982, 26, 28). Shodný směr s palisádou zachovává i vnitřní okraj unikátní kamenité destrukce, uložené nad ní. Byla sledována ve dvou vrstvách. Vrchní tvořil zmíněný široký pás valounů rozptýlených mezi vnitřním okrajem příkopu a přesahující severním směrem žlab se zapuštěnými kúlovými jamkami (tab. XVII:1). Spodní vrstva kamenů vyplňovala pouze mělkou prohlubeň narušující u západní stěny sondy 14 rozlišitelný okraj palisády a jejího ramene (tab. XVIII:2). Důležité je v této souvislosti zjištění, že ve výplni obou žlabů nebyla obdobná kamenitá výplň pozorována (tab. XX:1). Zřejmě jde o zpevnění tělesa hradby možná právě v prostoru vchodu.

Otevřenou otázkou zůstává existence lengyelského příkopu, když dnešní mírná deprese před valem, jak bylo doloženo příčnou sondou 1, je pozůstatkem širokého a mělkého příkopu slezskoplatěnického stáří. Při navrhování lengyelské hradby je vyhloubení příkopovitého útvaru jako zdroje materiálu značně pravděpodobné a ve zdejším terénu navíc účelné. Určité doklady pro jeho přítomnost nabízí srovnání struktury a barvy obou valových těles uložených na sobě. Světlá lengyelská vrstva je jemně písčitá a homogenní, kdežto zachovaná spodní část halštatské hradby je vrstevnatá šterkovitopísčitá s výrazným podílem podložního nazelenalého jílu těžného z větší hloubky, do které předpokládaný lengyelský příkop zřejmě nezasáhl (tab. XVII, XIX, XX). Je jisté, že při zvyšování a zesilování nejmladší hradby byla využita starší terénní situace patrná v prostoru valu a nevyklučujeme, že při vyhlubování slezskoplatěnického příkopu byl jeho starší a snad do té doby zřetelný předchůdce rozšířen a prohlouben.

V současné době jsou laboratorně zpracovávány získané nálezy a proto je datování lengyelské keramiky jen rámcové. Ve výjimečných případech se na ní setkáváme se stopami červené barvy a rýsovaná výzdoba stejně jako rytá chybí úplně. Do mladého stupně MMK ji řadí uvnitř zesílené a odsazené plece široce rozevřených mís, mladá profilace okrajů a výskyt velkých plochých pupků. Při srovnání s dalšími celky s mladou MMK z Čech (Horní Cetno; Předměřice n.L.; Zápotocká 1981; Vávra 1981) a nálezy z moravského prostředí (Kramolín; Podborský—Kazdová—Košťuřík—Weber 1977, tab. 30—32; Košťuřík 1980, 71) datujeme topolskou keramiku na rozhraní fází IIa/IIb MMK.

Lengyelské opevněné sídliště v Topolu „Na hradě“ je dosud nejstarší výšinou českou lokalitou, na které byly zachyceny zbytky stejně datované fortifikace. Strategická poloha, její umístění na nekvalitních půdách nad sprašovým poměrně plochým a silně v neolitu osídleným okolím (Úhřetice, Chrudim — „Pod požární zbrojnicí“) ji topograficky odlišuje od lokalizace známých a uváděných mlado neolitických kruhovitých areálů. Výstavba opevnění a jeho přizpůsobení terénní situaci na okraji krajinné dominanty, nepřítomnost dokladů staršího neolitického osídlení polohy „Na hradě“ a nejbližších ploch návrší pak ukazují na odlišné podmínky, které vedly k jejímu vyhledání koncem neolitu. Časově a geograficky souvisely se zásahem pozdně lengyelské

kolonizační vlny nového obyvatelstva z moravského směru do východního okraje české neolitické oikumeny, na Chrudimsko. Důvody k vybudování zdejšího opevnění mohou spočívat ve faktu, že v chrudimském mikroregionu dosud přetrvávalo původní domácí obyvatelstvo s pozdní vypíchanou keramikou (Chrudim — „u sv. Kříže;“ Vávra—Vokolek 1981) a bylo nutné obsazované území mocensky zajistit. Zároveň mohou být odrazem počínajících změn v sociálně ekonomické struktuře tehdejší společnosti na konci neolitu a počátkem časného eneolitu.

V následujících letech hodláme ve výzkumu topolského hradiště pokračovat, neboť terénní poznatky o lengyelské fortifikaci získané zvláště v roce 1983 je zapotřebí doplnit. V těsném sousedství sondy 14 se naskýtá zvláště možnost ověření vstupu do hradiště a potvrzení předpokládané dvojí výstavby opevnění. Z dalších úkolů, které musíme řešit, plánujeme sondáž nejbližšího okolí, abychom vyloučili případné další vnější opevnění a skrývku na nedalekém nalezišti 2 vzdáleném přibližně 300 m JV směrem. Povrchovým průzkumem jsme zde zachytili lengyelské a slezskoplatěnické nálezy a s touto polohou souvisí otázka existence současných pohřebišť. Nadále bude probíhat průzkum mikroregionu (Vávra—Vokolek 1984b) vedený snahou o doplnění sítě předpokládaných lengyelských sídlišť a celého sídelně geografického rámce okolí topolského hradiště.

LITERATURA

- FALTYSOVÁ, K.—MAREK, F. 1983: Geofyzikální zjištění kruhových příkopů kultury s vypíchanou keramikou v Bylanech, okr. Kutná Hora, AR XXXV, 486—495.
- CHRISTLEIN, R.—SCHMOTZ, K. 1979: Zur Kenntnis des jungsteinzeitlichen Grabenwerkes von Kothingeichendorf, Jber Straubing 80, 43—56.
- KALFERST, J. 1984: Neolitický kruhový příkop v Holohlavech, okr. Hradec Králové, ZKMVČ (v tisku)
- KOŠTUŘÍK, P. 1980: Výšinné sídliště u Oslavan a poznámky k mladšímu období kultury s moravskou malovanou keramikou, SPFFBU E 25, 65—73.
- LÜNING, J. 1976: Schussenried und Jordansmühl, in: Die Anfänge des Neolithikums vom Orient bis Nordeuropa. Fundamenta, Reihe A, Band 3, Teil Vb, Westliches Mitteleuropa, Köln—Wien, 122—187.
- PAVLŮ, I. 1982: Die neolithischen Kreisgrabenanlagen in Böhmen, AR XXXIV, 176—189.
- PODBORSKÝ, V. 1970: Současný stav výzkumu kultury s moravskou malovanou keramikou, SIA XVIII/2, 235—310.
- PODBORSKÝ, V. 1976: Hlavní výsledky v Těšeticích-Kyjovicích za léta 1964—1974, SPFFBU E 20—21, 175—184.
- PODBORSKÝ, V.—KAZDOVÁ, E.—KOŠTUŘÍK, P.—WEBER, Z. 1977: Numerický kód moravské malované keramiky. Problémy deskriptce v archeologii, Brno.
- PODBORSKÝ, V.—VILDOMEK, V. 1972: Pravěk Znojemska, Brno.
- SOUDESKÝ, B. 1966: Bylany, osada nejstarších zemědělců, Praha.
- VÁVRA, M. 1979: Zjišťovací výzkum v Topolu v roce 1978, ZKMVČ VI/1, 12—16.
- VÁVRA, M. 1980: Pokračování výzkumu pravěkého hradiště v Topolu, ZKMVČ VII/1—2, 8—13
- VÁVRA, M. 1981: Lengyelská kultura ve východní polovině Čech, rkp. nepubl. dis. práce, ARÚ ČSAV Praha.
- VÁVRA, M.—VOKOLEK, V. 1981: Pozdně neolitické sídliště v Chrudimi, AR XXXIII, 241—257.
- VÁVRA, M.—VOKOLEK, V. 1984a: Archeologický výzkum v Topolu v roce 1982, ZKMVČ (v tisku).
- VÁVRA, M.—VOKOLEK, V. 1984b: K současnému stavu pravěkého osídlení části Chrudimska, Sborník referátů Znojmo 1979 (v tisku).
- VOKOLEK, V. 1982: Výzkum slezskoplatěnického hradiště v Topolu v roce 1981, ZKMVČ IX/1, 24—29.

- VOKOLEK, V.—SIGL, J. 1978: Zjišťovací výzkum hradiště v Topolu, ZKMVČ V/1, 22—26.
 WINDL, H. (red.) 1982: Fenster zur Urzeit. Luftbildarchäologie in Niederösterreich, Horn.
 ZÁPOTOCKÁ, M. 1981: Horní Cetno — soubor pozdně lengyelské keramiky z Pojizefi, in: Prachistorica VIII, Varia archaeologica 2, Praha, 43—50.
 ZÁPOTOCKÁ, M. 1983: Kruhové příkopy s vypichanou keramikou v Bylanech, okr. Kutná Hora, AR XXXV, 475—485.
 ZEMAN, J. 1982: Výzkum v Lochenicích v roce 1981, ZKMVČ IX/1, 32—33.

DIE LENGYELER BEFESTIGUNGSANLAGE IN TOPOL UND EINIGE BEMERKUNGEN ZU JUNGNEOLITHISCHEN KREISGRABENANLAGEN

Einen der kennzeichnenden Züge des Jungneolithikums in Mitteleuropa stellen die Kreisgrabenanlagen dar, die uns aus dem Lengyeler Kulturumkreis in der SW—Slowakei, in Mähren, Österreich und Ungarn bekannt sind. In den Nachbargebieten, die von den Stichbandkeramikern in demselben Zeithorizont (ältere Stufe der MBK — junge Phase der StK) besiedelt waren (Böhmen, Süddeutschland), werden immer mehrere analogische Areale untersucht, die durch Rondelle mit vier Einlässen und möglicherweise mit einem Palisadensystem abgegrenzt sind. In Böhmen gehören hierher die neuen Befunde aus den neolithischen Siedlungen in Vochov, Tuchoraz, Bylany, Lochenice und Holohlavy. Zum eigentlichen Anreger jener Bauten wurde jedoch das Volk der LgK. Sie legen das Zeugnis von einer tiefgreifenden ideologischen Beeinflussung zweier Bevölkerungsgruppen, die sich ursprünglich durch unterschiedliche materielle Kulturen auszeichneten, ab.

Die topographische Lage und die Befunde aus dem bisher am eingehendsten durchforschten rotundenartigen Areal in Těšetice unterstützen die Hypothese über die sozio-kultische Praktiken vom Überbaucharakter, die zur Errichtung solcher Areale führten, indem sie das ziemlich fortgeschrittene organisatorische Gesellschaftsniveau des Jungneolithikums bezeugten. Der ursprünglichen Vorstellung über den überwiegend defensiven Charakter jener Bauten widerspricht die von ihnen bevorzugte Lage auf mäßigen östlichen oder südöstlichen Hängen (Vochov, Bylany, Lochenice, Holohlavy, Těšetice, Kamegg), die Meidung der aus Abwehrgründen vorteilhafteren Lage auf den Gipfelplateaus, wie auch die vier gegenüberliegenden Durchgänge mit regelmäßiger Orientierung. Der eingelebten Befestigungstechnik entzieht sich ferner die Errichtung eines vor dem Graben aus Lehm aufgeschütteten Erdwalls, der in Bylany nicht auszuschließen sei. Die von Gräben umschlossene Kreisgrabenanlagen bestanden auf den schon früher im Neolithikum besiedelten Lokalitäten, d. h. auf den Siedlungsstätten mit gewisser geographischer Siedlungskontinuität und mit landwirtschaftlich vorteilhaften Böden. Insbesondere die zahlreichen Fragmente anthropomorpher Plastiken aus dem Graben in Těšetice scheinen jene Hypothese zu unterstützen, die diese Anlagen als gesellschaftlich-kultische Zentren mit gewissen Beziehungen zu astronomischen Erscheinungen und zum Kalenderjahr zu deuten vermochte.

Als die bisher älteste in der Tat befestigte Höhenanlage in Böhmen gilt die Spätlengyeler Ansiedlung in Topol (Bez. Chrudim), Ostböhmen. Das älteste Befestigungswerk bestand aus einer bogenförmigen Palisade (Tab. XVII), die den Landstreifen verschlug, der die eigentliche Ansiedlung mit der Hochebene zwischen Chrudim und Topol verband. Als Beweis für die jüngere Bauphase dienen stratigraphische Beobachtungen, das Bestehen einer etwa 40 cm dicken Fundschicht, die oberhalb des Liegenden die Palisade überdeckte und im Querschnitt 14/83 eine Gerölldestruktion enthielt (Taf. XIX). Den gesamten senkrecht geliederten Baukomplex überdeckte der Korpus der Schlesisch—Platēnicer Umwallung des bis heute faßbaren hallstattzeitlichen Burgwalls (Abb. 1). Die Vertiefung und Erweiterung des angenommenen Lengyeler Grabens dürften gerade bei der Errichtung der Ummauerung stattgefunden haben, denn der jüngere Graben verläuft parallel mit der Lengyeler Palisade und dem darüber aufgeschütteten Wall.

Die strategische Lage oberhalb des Flusses Chrudimka auf den minderwertigeren Böden der Flußterrasse trotz den im umliegenden Flachland vorkommenden fruchtbaren Lößböden mit dichter neolithischer Besiedlung und umgekehrt, das Fehlen älteren neolithischen Fundmaterials in der Flur „Na hradě,“ unterscheiden die behandelte Grabenanlage von den bekannten jungneolithischen Rondellen. Der Befund von Topol unterscheidet sich davon ferner durch die Ummauerung, deren Verlauf bis an den heutigen Tag ausschließlich in dem am bequemsten zugänglichen Südtel des Burgwalls verfolgbar ist.

Die Lengyeler Keramikfunde aus beiden älteren Bauphasen der Wallanlage und aus dem im Innenareal des Burgwalls sich befindlichen Objekten werden rahmenweise an die Wende der Phasen IIa/IIb der mährischen bemalten Keramik zeitlich gesetzt. Die Errichtung der Höhen-

siedlung hängt chronologisch wie auch geographisch mit dem Durchdringen der Spätengyeller Bevölkerung aus Mähren nach Ostböhmen zusammen. Die Befestigungsanlage dürfte als Folge der Bestrebungen zur Sicherung der Machtstellung im neubesiedelten Raum gegen die ansässige Bevölkerung mit der Kultur der späten Stichbandkeramik und zugleich als Widerspiegelung der zur Neige des Neolithikums und am Anfang des frühen Äneolithikums auftauchenden sozial-ökonomischen Abwandlungen gedeutet werden.